

EKUMENIZM PRAKTYCZNY

Studia Oecumenica 4
Opole 2004

SALEZY B. BRZUSZEK
Kraków

DZIESIĘĆ LAT DZIAŁALNOŚCI FRANCISZKAŃSKIEGO CENTRUM DLA EUROPY WSCHODNIEJ I AZJI PÓŁNOCNEJ W WARSZAWIE (1994 – 2004)

Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej (FCE-WiAP), od początku mające siedzibę w klasztorze prowincji Matki Bożej Anielskiej Zakonu Braci Mniejszych (OFM) na osiedlu Wierzbno w Warszawie, 11 września 2004 roku obchodziło dziesięciolecie swojej działalności.

Ośrodek ten, erygowany 2.10.1992 roku przez br. Hermanna Schalücka, ministra generalnego Zakonu Braci Mniejszych (OFM), w ramach Projektu Ewangelizacyjnego w krajach Wspólnoty Niepodległych Państw (b. Związek Radziecki), po okresie przygotowawczym, oficjalnie swoją działalność rozpoczął 28.02.1994 r. i prowadził ją w ścisłej zależności od Sekretariatu ds. Ewangelizacji Misyjnej Kurii Generalnej Zakonu. Zaś od roku 1998, poddany pod zarząd polskiej Prowincji Matki Bożej Anielskiej, pozostaje w ścisłych związkach osobowych i programowych z Komisjami *Servizio per il Dialogo / Służby na Rzecz Dialogu Kurii Generalnej Zakonu* oraz z Instytutem Studiów Ekumenicznych św. Bernardyna w Wenecji. Przez Cały ten okres Centrum kierował o. Zenon Styś OFM, najpierw jako delegat Ministra Generalnego, a potem jako dyrektor.

Centrum, powołane do istnienia w kontekście nowego zaangażowania się Zakonu w ewangelizację na terenach byłego ZSRR, stara się pomagać w odkrywaniu elementów duchowości franciszkańskiej i formowaniu nowej postawy ekumenicznej wszystkich braci, a w sposób szczególny pełniących swoją posługę w krajach o przeważającej obecności innych tradycji chrześcijańskich i religijnych. Cały też miniony czas kierowało się zasadami wypracowanymi przez Zakon na temat obecności i kierunków działania w Rosji, w Kazachstanie i na Ukrainie.

I. Uroczystość rocznicowa

Na jednodniową uroczystość, mającą charakter naukowy i modlitewny, przybyli przedstawiciele Kurii Generalnej Zakonu z Rzymu, dyrektor Instytutu Studiów Ekumenicznych w Wenecji oraz członkowie *Servizio per il Dialogo*, na czele z o. Tecele Vetrilim. Była także kilkusobowa delegacja polskiej prowincji Matki Bożej Anielskiej, na czele z jej ministrem Markiem Wachem i gwardianem miejscowej wspólnoty, Teodorem Knapczykiem. Obecne były także Siostry Franciszkańki Misjonarki Maryi i przedstawiciel rady narodowej Franciszkańskiego Zakonu Świeckich.

Wydarzeniem był udział w rocznicowym panelu 23 Braci Mniejszych, wywodzących się z kilku narodów całego świata, członków Federacji Klasztorów św. Franciszka w Rosji (Nowosybirsk, Petersburg i Ussuryjsk k. Władywostoku) i w Kazachstanie (Ałma Ata i Taldykurgan), odbywający w dniach od 8 do 13 września w Konstancinie k. Warszawy swoją Kapitułę formacyjną, zwana Kapitułą Namiotów, której przewodzili: Šime Samac (Chorwacja), definitor generalny dla języków słowiańskich, Vincenzo Brocanelli (Italia), moderator do Spraw Misji „ad gentes”, oraz Astijus Kungys, wikariusz litewskiej prowincji św. Kazimierza, aktualnie wizytator generalny klasztorów Federacji św. Franciszka, i Gracjan Piotrowski (Polska, prowincja Matki Bożej Anielskiej), prezes Federacji Klasztorów św. Franciszka i współpracownik Biskupa Nowosybirsk; zaś biskupa Ałmaty, Henryka Teofila Howańca OFM, reprezentował jego wikariusz generalny, Bogumił Bednarski (Polska, prowincja Św. Jadwigi); za sprawy organizacyjne Kapituły, która korzystała z gościny Pallottynów, był odpowiedzialny Samuel Portka z Rzymu (Polska, prowincja Niepokalanego Poczęcia NMP).

Gośćmi uroczystości byli również bracia: Nestor Schwerz (Brazylia), sekretarz generalny ds. Ewangelizacji z Kurii Generalnej, Benoît-Michel Amousou (Togo – Belgia), Ruben Tierrablanca (Meksyk, przełożony międzynarodowej Wspólnoty w Istambule), Christian Labanouski z Białorusi (Rzym – Papieckie Ateneum Antonianum) i Rafael Nievolnik ze Słowacji.

II. Działalność Centrum

Rocznicowe spotkania i obrady były dobrą okazją do przeglądu dotychczasowych osiągnięć Centrum i wytyczenia zadań na przyszłość. Przez minione dziesięć lat swoją misję ewangelizacyjną i ekumeniczną pełniło głównie przez organizowanie sympozjów, pracę formacyjną różnych grup oraz wydawnictwa z zakresu ekumenizmu i duchowości franciszkańskiej.

1. Wydawnictwa

Animacji ekumenicznej poświęconych było pięć międzynarodowych i międzyreligijnych sympozjów, zorganizowanych w latach 1994-2000, przy progra-

mowej inspiracji i wydatnej pomocy osobowej Instytutu Studiów Ekumenicznych w Wenecji oraz *Servizio per il Dialogo* Kurii Generalnej Zakonu.

Pierwsze sympozjum, inaugurujące działalność Centrum, odbyło się w lutym 1994 roku na temat: *Ewangelizacja – ekumenizm – charyzmat franciszkański*. Jego akta dały początek serii wydawniczej pt.: „*Ire per mundum*”/”*Iść przez świat*” (cytat z *Reguły* św. Franciszka 3,10-14), Warszawa 1994, t. I, ss. 368. Drugie odbyło się w kwietniu 1995 roku, a jego dokumentacja ujrzała światło dzienne w tomie II/1-2 tej serii: *Franciszkanizm w spotkaniu z duchowością Kościołów wschodnich*, Warszawa 1996, ss. 496 (1) i ss. 590 (2). Akta III sympozjum odbytego w kwietniu 1996 stanowią tom III tej serii: *Głoszenie Ewangelii w Europie Środkowowschodnie*, Warszawa 1999, ss. 752. Referaty w tych tomach są opublikowane w językach ich autorów oraz równolegle w przekładzie na język polski, a z polskiego, rosyjskiego lub ukraińskiego na jeden z języków zachodnich. Ponadto są one ubogacone dokumentami ekumenicznymi Kościoła katolickiego, grecko-katolickiego i prawosławnego. Akta sympozjum z roku 1997: *Ewangelizacja i wolność*, dotąd udostępnione zostały tylko w języku włoskim przez wenecki Instytut Studiów Ekumenicznych. Referaty sympozjum z roku 2000: *Dialog i sekularyzacja*, czekają na druk.

Centrum, biorąc pod uwagę potrzeby Zakonu, systematycznie starało się przybliżać polskim Braciom dorobek komisji *Servizio per il Dialogo*, Instytutu Studiów Ekumenicznych z Wenecji oraz własny, czemu służy seria wydawnicza: *Jeden jest Pan*. Dotąd ukazało się pięć tomików: Teclé Vetralli OFM: *Dialog a tożsamość franciszkańska*, Warszawa – Rzym 2001; Marta Stetsko: *Ekumeniczne zaangażowanie Zakonu Braci Mniejszych w dzieło ewangelizacji na terenie byłego ZSRR* (2001), w przekładzie włoskim, przygotowanym przez Centrum (I.S.E. – Venezia 2003); *Ekumeniczne powołanie franciszkanina. Pomoc w formacji ekumenicznej w duchu św. Franciszka z Asyżu* (2002); *Życie jako dialog za przykładem św. Franciszka z Asyżu* (2003); *Oświeceni światłem jednej Ewangelii. Święci Cerkwi prawosławnej i święci franciszkańscy* (2004); tom 6: *Od krucjaty do spotkania*, poświęcony dialogowi z muzułmanami, jest przygotowywany do druku.

Centrum, chcąc umożliwić głębsze przeżycie polskim Braciom Mniejszym duchowości Świętych z Asyżu i ich wielkich Naśladowców w kontekście duchowości ekumenicznej, postarało się o przekłady i wydanie w Wydawnictwie „M” w Krakowie następujących publikacji: *Święci Franciszek i Klara z Asyżu: Pisma*. Wydanie łańcisko-polskie; przekład polski K. Ambrożkiewicz OFM-Cap. *Wprowadzenie historyczno-krytyczne i duchowe oraz indeksy*: M.F. Becker OSC, Th. Desbonnets OFM, J.F. Godet, Th. Matura OFM; tł. z fr. M. Kulikowska; red. zespół: A. Kowalski, R. Maryjka OFM, Z. Styś OFM i J. Wojas FZŚ, Kraków – Warszawa 2002, wyd. II – 2004, ss. 570.

Cenne dla rozwoju ruchu franciszkańskiego w naszej Ojczyźnie są prace o. Tadeusza Matury OFM, z urodzenia i początkowego wykształcenia Polaka, a dziś obywatela Kanady, żyjącego jednak we Francji i piszącego w języku tego

kraju: Thaddée Matura OFM: *Św. Franciszek na nowo odczytany* (1999, wyd. II – 2000) i *Duchowość św. Franciszka z Asyżu a nasze problemy współczesne* (2000).

Ponadto dzięki współpracy z Instytutem Studiów Franciszkańskich w Krakowie ukazały się dwa tomiki w serii: „Biblioteka Instytutu Studiów Franciszkańskich”: *Dar i znak. Projekt formacji dla osób pragnących żyć według Reguły Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka z Asyżu*, Kraków – Warszawa 2001; oraz – Damien Vorreux OFM: *Franciszkański symbol TAU* (2001).

Aktualnie trwają prace nad przekładem z języka włoskiego i uzupełnieniem o nowe hasła *Leksykonu duchowości franciszkańskiej*, wydanego w Asyżu w 1983 roku.

Staraniem dyrektora Centrum zostały przełożone na język polski również prace historyków Zakonu (G. Buffon OFM, M. Carmody OFM i R. Mailleux OFM) na temat zjednoczenia czterech rodzin w Zakonie Braci Mniejszych pod koniec XIX wieku, które zostały wydane wraz z aktami sympozjum, zorganizowanego przez WSD Prowincji MB Anielskiej w Krakowie (1997) pt.: *Zjednoczenie Zakonu Braci Mniejszych w 1897 roku. Geneza – przebieg – konsekwencje*, Poznań 2001. Z kolei po beatyfikacji 108 polskich Męczenników II wojny światowej, jego staraniem zostały wydane w języku włoskim życiorysy pięciu błogosławionych braci mniejszych i dwu kapłanów tercjarzy (*Vita Minorum*, nr 1, 2001, s. 30-81; nr 5, s. 258-265).

Centrum organizowało także prezentacje kilku z tych prac we własnej siedzibie, a *Pism Świętych Franciszka i Klary* także w Instytucie Jana Pawła II w Krakowie, z udziałem redaktorów i prelekcjami o. T. Matury, zaś Sekcja Polska Radia Watykańskiego podawała ich omówienia.

2. Praca formacyjna

Centrum posiada dość bogaty i cenny dla ruchu ekumenicznego i franciszkańskiego księgozbiór, systematycznie gromadzony przez Dyrektora, składający się z encyklopedii i słowników, czasopism, bibliografii i publikacji na temat Kościołów wschodnich, ekumenizmu i franciszkanizmu, w tym krytycznych wydań dzieł mistrzów franciszkańskich. Biblioteka należy też do Federacji Bibliotek Kościelnych „Fides”, skupiającej ponad 80 polskich bibliotek kościelnych.

Innym ważnym przejawem działalności Centrum są Franciszkańskie Dni Odnowy, realizowane od 1997 roku, dla dziesięciu żeńskich Rodzin Franciszkańskich oraz z kilku wspólnot Franciszkańskiego Zakonu Świeckich z Warszawy i okolic. Spotkania odbywają się w każdą drugą sobotę i niedzielę przez dziesięć miesięcy roku, w których uczestniczy od 90 do 100 osób. Konferencje wygłaszają zapraszani prelegenci ze wszystkich trzech rodzin franciszkańskich.

W Centrum regularnie odbywają się kapituły narodowe i posiedzenia Rady Narodowej i Rady Regionu Warszawskiego Franciszkańskiego Zakonu Świeckich (FZŚ), a także spotkania dla osób odpowiedzialnych za formację w regionach tego Zakonu. *Nota bene*, w gmachu Centrum odbywają się również kapituły polskiej prowincji Matki Bożej Anielskiej.

Część budynku klasztorowego, w której mieści się Centrum, jest dostosowana i odpowiednio wyposażona do potrzeb całodziennych spotkań grup 50-osobowych. Z pomieszczeń tych często korzystają wspólnoty pogłębionego życia duchowego, jak: Ruch Rodzin Nazaretańskich, neokatechumenat i grupy młodzieżowe z różnych parafii Warszawy. Od roku 1999 w Centrum mieści się sekretariat Fundacji im. Świętych Cyryla i Metodego, mającej na celu „prowadzenie działalności informacyjnej i wychowawczej wśród wszystkich grup społecznych na rzecz etnicznego oraz ekumenicznego pojednania i tolerancji”

Należy również odnotować, zwłaszcza w pierwszej fazie istnienia Centrum, osobistą działalność zakonną jego dyrektora, o. Zenona Stysia, jako delegata Ministra Generalnego w Petersburgu, Moskwie i Nowosybirsku w Rosji, a także w Ałma Acie, wówczas stolicy Kazachstanu, i na Ukrainie. Nie można również zapomnieć o jego udziale w wielu sympozjach i różnych spotkaniach ekumenicznych. Na szczególne podkreślenie zasługuje jego współpraca z ministrem generalnym Zakonu, fr. Hermanem Schalückiem, z Instytutem Studiów Ekumenicznych Św. Bernardyna w Wenecji i ze *Służbą na Rzecz Dialogu* Kurii Generalnej Zakonu Braci Mniejszych. Dzięki tej współpracy Centrum kroczy ku swojemu celowi dobrze wytyczoną drogą, co należy uznać za znak Opatrzności Bożej.

III. Panel (okrągły stół)

Podsumowania dotychczasowej działalności Centrum i wytyczenia dłań zadań na przyszłość dokonano w formie siedmiu konferencji i komunikatów, wygłoszonych podczas panelu w językach angielskim, polskim i włoskim, z równoległym ich tłumaczeniem: 1. *Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej w służbie ewangelizacji w duchu dialogu* (Marek Wach OFM, Kraków); 2. *Duchowość ekumeniczna i duchowość franciszkańska – aktualność i wyzwanie* (Teclé Vetralli, OFM, Wenecja – Rzym); 3. *Najnowsze poczynania Zakonu Braci Mniejszych na rzecz dialogu* (James Perluzzi OFM, Rzym); 4. *Warszawskie Centrum w służbie priorytetów Zakonu po Kapitulie Generalnej 2003 roku* (Miguel Vallecillo OFM, Rzym); 5. *Sympozja i serie wydawnicze „Ire per mundum” oraz „Jeden jest Pan” jako odpowiedź na dzisiejsze potrzeby* (dr Dariusz Cupiał, Lublin – Warszawa); 6. *Jak rozwijać współpracę między ośrodkami ekumenicznymi przy realizacji projektu Zakonu?* (Roberto Giraldo OFM, Wenecja); 7. *Wkład Franciszkańskiego Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej na rzecz pogłębienia duchowości franciszkańskiej w Polsce* (Salezy B. Brzuszek OFM, Kraków).

IV. Owoce uroczystości

Konkretnym owocem uroczystości rocznicowej i odbytego w jej ramach posiedzenia Komisji *Służby na Rzecz Dialogu* Kurii Generalnej, która poddała ocenie dotychczasową działalność Centrum warszawskiego w kontekście in-

nych działań Zakonu Braci Mniejszych na polu ewangelizacyjnym i ekumenicznym, są końcowe słowa, wygłoszone w auli w czasie panelu, przez jej przewodniczącego, Miguela Vallecillo Martina, definitora Zakonu.

Ojciec Definitor m.in. stwierdził, że Komisja przybywając do Warszawy, chciała „zaznaczyć swoją obecnością poparcie, jakiego udziela tutejszemu Centrum – zorganizowanemu w bardzo konkretnym celu, a mianowicie dla rozwoju ewangelizacji i dialogu w Europie Wschodniej – aby mogło nadal prowadzić swoją pracę”; chciano także dać wyraz temu, że „działalność Centrum jest bliska Definitorium Generalnemu i cieszy się jego sympatią”, a także, „przypominając całą jego pracę intelektualną i misyjną oraz dialog prowadzony w minionych dziesięciu latach, podkreślić jego znaczenie, aby po okresie pewnego kryzysu zachęcić do śmiałego podejmowania nowych wysiłków w najbliższej przyszłości”

Ojciec Miguel Vallecillo zapewnił również, że „Zakon pragnie, by Centrum istniało i nadal dążyło do tych samych celów, które wytyczono mu na początku. Nadal także oczekuje od niego ścisłej współpracy, tzn. winno włączać się w dynamikę apostołską, która dla Zakonu Franciszkańskiego jest racją jego istnienia, jak to formułują *Priorytety Ewangelizacji i Misji*: „Głoszenie i urzeczywistnianie dobrej nowiny o Królestwie Bożym jest powołaniem i misją Braci Mniejszych”

Zehn Jahre des Franziskanischen Zentrums für Osteuropa und Nordasien in Warschau (1994-2004)

Zusammenfassung

Am 11. September 2004 beging das Franziskanische Zentrum für Osteuropa und Nordasien in Warschau sein 10-jähriges Jubiläum. Aus diesem Anlass zieht der Verfasser des vorliegenden Berichts eine kleine Zwischenbilanz über die Tätigkeit des Zentrums. Das angesichts der neuen Evangelisierungstätigkeit des Franziskanerordens in den Ländern der ehemaligen Sowjetunion ins Leben gerufene Zentrum bemüht sich, die ökumenische Gesinnung in der Ordensgemeinschaft zu pflegen. Dies wird u.a. im Hinblick auf diejenigen Patres und Brüder getan, die in den Ländern tätig sind, in denen die nichtkatholischen und nichtchristlichen Traditionen überwiegen. In den vergangenen zehn Jahren veranstaltete das Warschauer Zentrum mehrere Symposien und Begegnungen und gab zahlreiche Bücher heraus im Dienst der Evangelisierung und der Ökumene.